

Románszky Loránd

Tudománytörténet

Kémia történeti évfordulók

1999. május-június

160 éve, 1839 május 1-én született a franciaországi Besanconban LOUIS MARIE HILAIRE BERNIGAUD DE CHARDONNET gróf. Az ultraibolya sugaraknak az élő szervezetekre gyakorolt hatását vizsgálta, e sugarakat áteresztő üveget állított elő és sugármérő készüléket szerkesztett. Eljárást dolgozott ki cellulóznitrát alapú műselyem gyártására és Besanconban megalapította a világ első műszál gyárát, 1890-ben. 1924-ben halt meg.

150 éve, 1849 május 30-án született Jolsván FABINYI RUDOLF. A kolozsvári egyetem első kémia professzora volt. Az egyetem Kémiai Intézetének megszervezése mellett a kolozsvári vegykísérleti állomást is igazgatta. Elindította és szerkesztette az első magyar nyelvű kémiai folyóiratot, a *Vegyteni Lapokat*. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a Magyar Kémikusok Egyesületének első elnöke volt. Ő indította el Magyarországon a modern

szerves kémia kutatást és kísérletezett tüzelőanyag-cellás galvánelemek szerkesztésével. 1920-ban halt meg.

140 éve, 1859 május 15-én született Párizsban PIERRE CURIE. Kristálytani vizsgálataiban során testvérével közösen felfedezte a piezoelektromosságot. Kimutatta, hogy melegítéskor a ferromágneses anyagok egy adott hőmérsékleten (Curie pont) paramágnesessé alakulnak. A radioaktivitással kapcsolatos vizsgálatairól, melyek többek között a rádium és a polónium felfedezéséhez vezettek, feleségével együtt fizikai Nobel-díjban részesült. 1906-ban halt meg.

130 éve, 1869 május 19-én született a németországi Köln-Ehrenfeldben HANS THEODOR BUCHERER. A színezékek kémiájával és technológiájával foglalkozott. Felfedezte a Bucherer reakciót, mellyel a fenolos hidroxil csoportot amino csoporttal lehet helyettesíteni. 1949-ben halt meg.

1869 június 16-án született Cegléden MATOLCSY MIKLÓS. A budapesti egyetemi gyógyszerészeti tanszék vezetője, majd a Gyógyszerészeti Intézet professzora volt. Foglalkozott a levegő oxigéntartalmának meghatározásával. 1938-ban halt meg.

110 éve, 1889 május 14-én született Győrben ZECHMEISTER LÁSZLÓ. A pécsi Tudományegyetem Orvosi Karának kémia professzora, majd az Egyesült Államok-beli pasadenai technológiai intézetnek szerves kémia professzora volt. A karotinoidokat vizsgálta és a kromatográfiai technika alkalmazásával és továbbfejlesztésével foglalkozott. 1972-ben halt meg.

1889 május 25-én született Budapesten FREUND MIHÁLY. A budapesti Műszaki Egyetem tanára és a Magyar Ásványolaj- és Földgázkísérleti Intézet létrehozója és vezetője volt, mely korszerű kőolaj-feldolgozási technológiákat dolgozott ki, lehetővé tette a magyar bitumenipar, valamint a petrokémiai ipar létrehozását. Foglalkozott a metán parciális oxidációjával és az oxosztézis kérdéseivel. 1984-ben halt meg.

100 éve, 1899 május 15-én született az angliai Worcester Parkban WILLIAM HUME-ROTHERY. A fémek és ötvözetek szerkezetével foglalkozott, tanulmányozta a különböző elemeknek a réz-, vas- és ezüstötvözetek olvadáspontjára gyakorolt hatását. Megfogalmazta annak a feltételét, hogy két fém szilárd oldatot képezzen (Hume-Rothery szabály). 1968-ban halt meg.

1899 május 29-én született Ozorán CHOLNOKY LÁSZLÓ, Zechmeister munkatársa, majd utóda a pécsi egyetemen. A karotinoidok vizsgálata során izolálták a capsanthint, a piros paprika festékanyagát. Elsőként alkalmazta Magyarországon a szerves mikroanalízis módszereit. 1967-ben halt meg.

1899 június 12-én született az akkor németországi Königsbergben (ma Kaliningrad Oroszországban) FRITZ ALBERT LIPMANN. 1939-től az Egyesült Államokban élt. Az energiaátvitel kérdését tanulmányozta az élő szövetekben. Felfedezte az A-koenzimet. Kimutatta az ATP (adenozin-trifoszfát) szerepét a metabolikus energiacsereben, bevezette a makroergikus kötések fogalmát. Tanulmányozta a fehérje bioszintézisét, a normális és a rákos sejtek működését. Krebszel közösen fiziológiai és 1953-ban orvosi Nobel-díjban részesült. 1986-ban halt meg.

80 éve, 1919 június 27-én született Barcelonában MANUEL BALLESTER. Úttörő munkásságot végzett a perkloro-karbidok vizsgálata terén. Hőálló és kémiai szempontból ellenálló polimerek előállításával foglalkozott. Előállította az első mágneses műanyagokat. Tanulmányozta a szabad gyököket.

60 éve, 1939 május 6-án született a kanadai Montrealban SIDNEY ALTMAN. A molekuláris biológia terén ért el számottevő eredményeket. Tanulmányozta az akrininek a dezoxil-ribonukleinsav képződésére, a ribonukleáz P katalitikus hatását a nukleinsavak szintézisének. Kémiai Nobel-díjjal tüntették ki.

Zsakó János